

Csuvas pogány kori szertartási énekek

(RAB ZSUZSA FORDÍTÁSAI)

AMIKOR A BÁBAASSZONY AZ ÚJSZÜLÖTTET FÜRÖSZTI

*Ím kiléptél rejtekedből,
nézd meg a kerek világot.
Élj késő vénségedig,
eszed gyöngültéig,
légy boldog, akár mi!
Tisztelj engem vénkoromban.
Mert anyád mikor gyámolatlan volt,
gyöngességiben veled nem gondolhatott,
sívót-rívót én rengettelek,
csucsujgattalak, karomra vettelek,
karomra vettelek, megfürdettelek,
anyád amikor gyámolatlan volt.
Tisztelj engem mától.*

AMIKOR A GYERMEKNEK NEVET ADNAK

*Halljad, Tura isten!
Nevet adunk a gyermeknek,
neveztessek Attilnak.
Legyen rajta áldásod,
eke után lépkedjen,
mint mi, öreg kort érjen,
esze gyöngültéig,
míg a bocsokort vénültében fordítva föl nem rántja!
Öreggel ha találkozik, apjának tisztelje,
fiatallal találkozik, testvérinek becsülje,
apját, anyját vigyázza,
rüggyezék ki tőle
nemzetségünk fája.
Nemzetségünk éljen számos esztendőig.
Mi magunk vénülünk,
a világból elmegyünk,
áldásunkkal maradjon.
Áldd meg te is őt,
halljad, Tura isten!*

ÁLDOZÓPAP IMÁDSÁGA MEZEI ÜNNEPEN

Mindeneknél erősebb,
Tura, könyörülj!

Tér mezőben kegyelmedet kérjük
élő áldozattal,
meleg orcával, édes szájjal
megállunk előtted imádsággal,
egész népünk, nemzetségünk
meghajol előtted, erős isten.

Vért kiontva,
életet szakasztva
áldásodat kérjünk
hétféle gabonánkra,
háromféle barmunkra.

Ki ne szikkaszd Földedet,
óvd meg Tüztől, Jégtől, minden Rossz Vizektől.

Egy szem gabonánk ezeret fizessen,
gabonánk gyökere legyen mint a nádé,
gabonánk kalásza mint gyékény bugája,
kalászuk szemei borsónagyok legyenek,
kancáink nyomába
csikók szökdeljenek,
teheneink nyomába
borjak ballagjanak.

Küldjél mihozzánk inséges vendéget,
hogy mink jól tarthassuk,
tüzünk mellé küldjél fagyoskodót.

Tura, bocsáss meg,
gondolatlan szóval hogyha szólottunk
egymás előtt, barmaink előtt,
minden élő előtt.

Add áldásodat
munkálkodó népedre,
hej, Tura isten!

IMÁDSÁG AZ ÁLDOZATI MÉHSÖR ÜNNEPÉN

MÉHEKÉRT VALÓ IMÁDSÁG

A GAZDA

Hej, Tura, könyörülj!
Hatlábú méheimnek
édes mézet készítettem,
házam népét elibéd tereltem,
szomszédaimat idegyűjtöttem,
egész falumat kiseregeltettem,
sörös hordóm kigurítottam,
mézes sörrel teli csurdítottam
isteneinket tisztelni!

A VÉNEK

(sorra az istenekhez)

- *Kebé, Méhek anyja!*
- *Méhraj istene! Fecske istene!*
- *Fakopáncs istene!*
- *Csalánbúvó madár istene!*
- *Fülemüle istene!*
- *Fényes Világ!*
- *Égi Kapufélfa!*
- *Útonjáró Szelleme!*
- *Isten fuvalma!*

ÁLDOZÓPAP

*SegéljeteK, istenek,
Tura, könyörülj!
Ez a gazda töltekezzék
édességgel, erős mézzel!
Áldd meg népét falujának,
szomszédait, vendégeit,
emberek ezerét mind egyenkint
kövér áldásoddal!
Méhraj egy fele
virágokon üljön,
méhraj más fele
mind a kasza gyűljön!
Éhes vándor a gazdánál
bőséggel tölthessék,
megelégítvén
útra kerekedhessék!
Áldásotok forrása
istenek, ki ne száradjon!*

IMÁDSÁG A VÍZHEZ

*Víz apja, Víz anyja,
megsegélj!*

*Víz, segélj meg,
földig hajolok előtted.
Hogyha bensőm megrettent,
éjjel rajtad átkelve,
hogyha nappal megrémültem,
kicsinyeim mert fenyegetted,
féltemben ha lovamat szídtam,
barmaimat ostromoztam —
Víz, bocsásd meg,
kegyelmes légy,
áldozatom elfogadd,
könyörülj!*

FÜRDŐBELI IMÁDSÁG

*Tura, segélj meg,
küldd le segedelmed!*

*Legyen ez a feredő
mint a méz, mint a vaj,
tetűt tetű faljon fel,
kelevényt kelevény pusztítson,
bolhát bolha egyen meg!*

*Lefeküszöm este,
leszen nyugodt álomom,
frissen kelek reggel,
ugrok, mint a bolha,
jih! jih! jih!*

TÁNCOS KANCSÓ

(A vendég mondja, amikor elébe viszik a „táncos kancsót”, amelynek felhajtása után táncolnia kell)

*Aldás reád, dicséret,
táncos kancsó,
jó gazda korsaja!
Mennyben Tura isten,
földön földi király!
Legyen olyan árpád, gazda,
pár ló se bírja el!
Legyen olyan komlód,
két karod se bírja el!
Aki fölajtja a kancsót, fürjmadár!
Aki fölajtatlan hagyja, nyaktekeres madár!
Ha a kancsót ki nem innám,
kedvesemtől elszakadjak,
egymagam heverjek!*

RÁOLVASÓ VAS ÜTÖTTE SEBRE

*Felkelő hajnal
hetvenhétyszer égre piroslík,
ha abból a hajnalból
baltautéstől vér csordul,
akkor eredjen Hunadi vére.
Mégköpöm, megfújom,
nyomban el is álljon.
Embertől a jóakarát, Istentől az áldás.*

*Felkelő csillag
hetvenhétyszer égre fehérlik,
ha abból a csillagból
baltautéstől vér csordul,*

*akkor eredjen Hunadi vére.
Megköpöm, megfújom,
nyomban el is álljon.
Embertől a jóakarát, Istentől az áldás.*

*Felkelő nap
hetvenhétszer égre vöröslük,
ha abból a nappól
baltaütéstől vér csordul,
akkor eredjen Hunadi vére.
Megköpöm, megfújom,
nyomban el is álljon.
Embertől a jóakarát, Istentől az áldás.*

RÁOLVASÓ KÍGYÓ-MARTA SEBRE

*Hetvenhét nagyúton
hetvenhét hegy porból hordva,
porból hordott hegyeket
kígyó mikor megmarja,
hegyek mikor megdagadnak,
Ajdár mart sebe akkor dagadjon meg.
Megköpöm, megfújom,
nyomban leapadjon.
Embertől a jószándék, Istentől az áldás.*

*Hethenhét kék tengeren
hetvenhét nagy fekete szikla,
nagy fekete sziklákat
kígyó mikor megmarja,
sziklák mikor megdagadnak,
Ajdár mart sebe akkor dagadjon meg.
Megköpöm, megfújom,
nyomban leapadjon.
Embertől a jószándék, Istentől az áldás.*

*Hetvenhét pusztán
hetvenhét nagy fehér szikla,
nagy fehér sziklákat
kígyó mikor megmarja,
Ajdár mart sebe akkor dagadjon meg.
Megköpöm, megfújom,
nyomban leapadjon.
Embertől a jószándék, Istentől az áldás.*

A HALOTT BESZÉLGETÉSE TURA ISTENNEL

(Nem mondják, hanem rituálisan így értelmezik. A halottat felkészítik erre az elképzelt párbeszédre: szájába gyöngyöt és agátot tesznek, szemét selyemmel fődözik be, fülét is betömik selyemmel.)

TURA

*Sok rosszat szólottál te az emberekről.
Gonosz beszéddel sokat vétettél.*

A HALOTT

*Én rosszat nem szóltam, számat ki se nyitottam.
Lásd, gyöngy van a számban.
Gonoszat sem beszéltem. Lásd, agát van nyelvemen.*

TURA

*Jóra mért nem hajlottál?
Mért nem olvastál jóra intő könyveket?*

A HALOTT

*Betűvetésre nem tanítottak,
én szemeim nem is láttak,
lásd, selyem födözi az én szemeimet.*

TURA

*Isten-tanítók bölcs szavára
mért nem hallgattál?*

A HALOTT

*Fülemet selyemmel tömték be,
nem hallottam szavukat.*

A HALOTT BESZÉLGETÉSE ESZRELLEL,
A TEMETŐ URÁVAL

(A halottat ugyanúgy készítik fel, mint a Tura istennel való beszélgetésre, csak gyapjával takarják le szemét, tömik be fülét, orrát és száját.)

ESZREL

Készülődik-e még temetőbe valaki?

A HALOTT

Nem láttam én — befödötték szememet.

ESZREL

Hírét se hallottad-e?

A HALOTT

Nem hallottam — bedugták a fülemet.

ESZREL

Holttest szagát nem érezted-e?

A HALOTT

Nem éreztem — betömték az orromat.

ESZREL

Mért nem kérdeztél felőle?

A HALÓTT

Számat is betömték!

Újabb kori csuvas népköltészet

(RAB ZSUZSA FORDÍTÁSAI)

KIVÁNDORLÓ-ÉNEK

*Testvér, kerekedjünk, Isztambulba menjünk,
új földön, új helyen új hajlékot verjünk!*

*Új helyen, új földön új hajlékot verjünk,
három kis ablakot vágjunk a falába!*

*Az egyik ablakon kertbe nézgelődjünk,
a másik ablakon nagy-széles pusztára.*

*Második ablakon nagy-széles pusztára,
harmadik ablakon tengernek habjára.*

*Az elsőn kinézek — fülemüle röpdös,
másikon kinézek — sereg leány futkos.*

*Másikon kinézek — lányok játszadoznak,
harmadikon nézek — hajók hánykolódnak,*

*hullámok habarják, zátonyra szaladnak.
Én meg zátonyára nehéz bánatomnak.*

REGRUTAÉNEKEK

1

*Haj, mivégre születünk?
Keserűségre lettünk!
Felleg-nehéz búbánat
tornyosodik felettünk.*

*Voltunk karcsú méhgyertyák,
szemünket az ég adta.
Gyertya fejét ha meggyújtják,
olvad a viasz alatt.
A mi fejünk bútól ég,
talpig fogyat, elolvast,
mindenestül elsorvaszt.*

2

*Nagyút szélén vert rézoszlop,
rézoszlopon sárga gyertya.
Magosan ég, mélyre látszik,
veres róka meg nem látja.
A mi szívünk nagy gyászban ég,
rokonságunk meg nem látja.*

*Sasmadár volt édesanyánk,
minden reggel kiröppentett,
minden este összegyűjtött.
Kit szólongatsz már ezentúl
édesanyánk estelente?*

3

*Heten vagyunk, hét legények.
Hét palánkkal, rokonaink,
haj, kerítsetek be minket!*

*Hét hajadon, hét szeretőnk,
szőjetelek hét fehér gyócsot,
kössetek meg azzal minket!*

*Anyánk fejér kemencéje,
megnézzük-e utoljára?
Vagy húnnyjuk be a szemünket?*

*Apánk háza szép padlója,
küsszunk rajta utoljára,
vagy verjük bele lépteinket?*

KATONAÉNEK

*Csillagon túl ösvény látszik,
nem azon kell-e elindulni?*

*Holdon túlhan zöld rét látszik,
nem azon kell-e átalkelni?*

*Napon túlhan hajadon látszik,
nem azt kell-e árván hagyni?*

*Tölgyerdőn túl vér csordogál,
tán a mi vérünk csordogál?*

*Ösvényen túl mező látszik,
nem ott ver-e le a halál?*

SIRATÓÉNEK

(A halott nevében kántálja valamelyik atyjafia)

Erdőn-mezőn amikor
földi szeder megérett,
én megváltam földemtől,
földem futó vizétől,
nemzetségem fájától,
kevés időm letellett.
Asztalomtól megválok,
hímes övem szögön lóg,
nem keriti derekam!

Én faragott széket
immár fölfordítsátok!
Étkemet a kutyának,
ne macskának adjátok!

Héj, te meg!
Nem eredsz-é nyomomba?
Hogyha eredsz, jobb, ha most!
Jössz-e velem, követsz-e?
Hogyha követsz, jobb, ha most!

A MI APÁNK ARANY PONTY

A mi apánk arany ponty,
úszik tóból folyóba,
nem ad levest hal nélkül.

A mi anyánk arany méh,
száll virágról virágra,
nem kínál sört méz nélkül.

A mi bátyánk fürgeteg,
nem küld esőt szél nélkül,
aj-jara, jaj-ja, jaj-ja, jur!

A mi ángyunk zabkása,
folyton fortyog a bográcsban,
aj-jara, jaj-ja, jaj-ja, jur!

A mi hugunk orsócska,
fut bazárból bazárba,
minden garasát kirázza!

Aj-jara, jaj-ja, jaj-ja, jur!

MONDÓKA KISGYEREKNEK, FÜRDŐBEN

Negyven meg egy nyírlevél!
Verje ki a mi Szantink testét
negyvenegy csöpp verejték!
Legyen egészségére, cseperítésére!
Mossa el a víz a keserút, maradjon az édes!
Mossa el a feketét, maradjon a fényes!
Mint a komló, szárba szökjön,
mint a komló, sebesen nőjön,
mint a levél, szélesedjen!

Kas-kas-kasamán,
a mi Szantink atamán!
Mennyezetig nőj estére,
rüd-magosra reggelre!
Fejed jóra hajoljon,
lábad jóra induljon,
jóra kanyarodjon!
A te két kezed meg
csupa jót műveljen!

SÉTÁLGATTAM MEZŐBEN

Sétálgattam mezőben,
egy rozskévét se láttam.
Falu végire értem,
egy hajadont se találtam.
Hol vannak a leányok?
Fejér szobába gyűltek,
falu közep-közepén
nagy szemű csipkét kötöttek.

Betekintettem, mit láttam —
ott láttam a mátkámat,

ékes-hímes ruhában.
Mással háziasították!
Korsócska a kezében,
ott állt tisztá fehérben.

Odaki sírva fakadtam
nagy keserűségemben!
Aki tőlem elvette,
kilenc évig kórságban
feküdjön az ágyában,
hat évig föl se kelhessen!

A MENYASSZONY BARÁTNŐINEK ÉNEKE

LAKODALMAS

Takaros a vőlegény,
mint a görbe nyírtuskó,
feje mint döglött birkáé,
szája kovászos kancsó.

A fején a sipkája —
trágyadombon nagy gomba.
Házasodni akarna —
inkább pelyvát forgatna!

Súlyos az árpa kalásza,
nem tud a szára felállni.
Fel se néz a gyávája,
összenöttek a pillái!

Hej, micsoda vőlegény!
Három nyaláb faháncsból
egy fél bocskort font csak meg,
az is ferde, csámpás lett.
Nem az a baj, hogy ferde,
hanem vásárban vette!

Más kérője selyemszál,
ékes selyem gombolyag.
A mi kérőnk vad medve,
vigyázzunk, mert megharap!

Nem, nem adjuk hugunkat,
maradjon csak közöttünk!
Hétszer öt főhajtásért
talán eléd vezetjük!

KIJÖN-E A MENYASSZONY?

LAKODALMAS ÉNEK

Kijön-e a menyasszony
vendégsereg elébe?
Fehér hajnal virradtán
kendőt köttünk fejére.

Piros nappal vagyom már,
most várunk a mátkára,
piros nappal hadd lássuk,
piros-e az orcája!

Hogyha kijő hamarost,
maga ruháját hordja,
hogyha jó csak sokára,
más ruhája lesz rajta.

Apja piros pejlóva
már a földet kapálja.
Jöjjön ki a menyasszony,
ipa ura kívánja!

Majd a napa kedvére
korán talpon teremjen!
Férje ura kedvére
soká ágyban heverjen!

Legyen annyi kelengye,
hogy a szekér szakadjon,
szórtunk mi is ezüstöt,
asztal is leszakadjon!

Ezen hajlék vénei,
nehéz sorotok könnyebb lesz:
könnyülábú jött a házhoz,
lábatok alá vánkost tesz!